

การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำหรับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

Development of University of the Third Age Model, Faculty of Education,
Silpakorn University, for Lifelong Learning of the Elderly

Received: June 30, 2021

Revised: August 2, 2021

Accepted: August 4, 2021

จิตตรา มาคะผล และคณะ*

Jittra Makapol, et al.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา โดยการศึกษาเอกสารและการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ การดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การทดลองจัดกิจกรรมและประเมินผล และเสนอรูปแบบของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

ผลการวิจัยดังนี้ 1) รูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม เป็นการผสมผสานระหว่างสถาบันทางวิชาการ และการช่วยตนเองของชุมชน 2) การดำเนินงานเป็นแบบเครือข่าย มี 2 ลักษณะ คือ 2.1) มหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากรเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ และ 2.2) เครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้โดยมหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากรเป็นศูนย์ประสานงาน 3) กระบวนการในการจัดตั้ง โดยตั้งคณะกรรมการเพื่อวางแผนและดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม จัดทำเพจเฟซบุ๊ก และเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงกับเว็บไซต์มหาวิทยาลัยวัยที่สามในระดับ

* อาจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (เกษียณอายุราชการ)

Dr., Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University (Retire)

และคณะผู้วิจัย อาจารย์ ดร.พรหมภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Dr.Panpat Plungsricharoensuk, Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (เกษียณอายุราชการ)

Assistant Professor Dr.Kiriboon Jongwutiwes, Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University (Retire)

รองศาสตราจารย์ ดร.นวลฉวี ประเสริฐสุข ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (เกษียณอายุราชการ)

Associate Professor Dr.Nuanchawee Prasertsuk, Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Silpakorn University (Retire)

รองศาสตราจารย์สมประสงค์ นามบุญลือ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (เกษียณอายุราชการ)

Associate Professor Somprasong Nuambunlue, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University (Retire)

อาจารย์บุญมา เขียววิชัย ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Boonma Kheovichai, Department of Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University

นางสาววรรณภา แสงวัฒนกุล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Wannapa Sangwattanakul, Faculty of Education, Silpakorn University

นางสาวพลอยพรรณ มาคะผล (Ployphun Makapol, M.A.)

Corresponding Author E-mail Address: jmakapol@gmail.com

.....
นานาชาติ 4) การจัดการ เน้นความยืดหยุ่นตามความต้องการของกลุ่มสมาชิกและจัดการโดยสมาชิก ใน 2 ด้าน คือ 4.1) ด้านหลักสูตรและกิจกรรม กำหนดเนื้อหาตามความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนมีอายุ 50 ปีขึ้นไป ผู้สอนเป็นอาสาสมัครมีทั้งบุคลากรเกษียณของมหาวิทยาลัยและวิทยากรรับเชิญ ระยะเวลาของแต่ละหลักสูตรคือ 3 เดือนโดยจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ค่าใช้จ่ายเป็นค่าสมาชิกรายปีในราคาต่ำ และค่าอุปกรณ์ในบางหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ได้แก่ สถานที่เรียนสะดวก มีมุมรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม 4.2) ด้านเครือข่าย ได้แก่ การใช้พื้นที่ของเครือข่ายดำเนินงาน มีช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน คือ กลุ่มไลน์ เพจเฟซบุ๊ก จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการประชุมสัมมนา

คำสำคัญ : มหาวิทยาลัยวัยที่สาม/ ผู้สูงอายุ/ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

This research aimed to develop the University of the Third Age Model, Faculty of Education, Silpakorn University. It was a research and development project. Research processes involve analyzing documents, conducting field studies in Thailand and abroad, establishing the University of the Third Age, designing learning activities, trying out and evaluating the activities, and proposing the University of the Third Age Model.

The results of this research were as follows. 1) The University of the Third Age Model was a combination of an academic institute and a self-help community. 2) The operation was in the form of a network with 2 characteristics: 2.1) Silpakorn University of the Third Age as a learning management unit and 2.2) Elderly group network as a learning management unit by Silpakorn University of the Third Age as a coordinating center. 3) Establishment process were: setting up a committee to plan and implement the establishment of the University of the Third Age, creating a Facebook page and a website to connect with the websites of universities of the third age worldwide. 4) The management was flexible in response to members' needs and the management was overseen by the members in 2 aspects. 4.1) Regarding curriculum and activities, the content was customized according to learners' needs. The students were aged 50 years and over. Volunteer tutors included retired university personnel and guest speakers. Held once a week, the duration of each course was 3 months. The cost comprised low annual membership fees and equipment costs in some courses. Other facilities included a convenient study room and a corner for eating and drinking. 4.2) As for networking, participants can use the area of the operating network. There were various communication channels such as LINE groups and Facebook pages. Learning exchange activities were organized through meetings, seminars.

Keywords : University of The Third Age/ Elderly/ Lifelong Learning

บทนำ

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถ (Active Aging) เป็นแนวคิดที่แสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุและเป็นเป้าหมายของภาวะหรือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก ทั้งนี้โดยการมองว่าภาวะที่ผู้สูงอายุมีคุณภาพนั้นเป็นหนทางที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลก แนวคิดนี้ได้รับการนำเสนอจากประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประชากรผู้สูงอายุให้มีสุขภาพดี ตระหนักในคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสามารถในทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองเท่าที่จะทำได้ และใช้ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว บุคคลอื่น และสังคม ระเบียบวาระ (Sajjasophon, 2013) องค์ประกอบหลักของการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถมี 3 ด้าน คือ สุขภาพ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) และความมั่นคง (Security) การพัฒนาผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) จึงมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีภาวะความสุขที่สมบูรณ์ (Well Being) ทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง ซึ่งประเทศไทยได้นำมาเป็นนโยบายในการพัฒนาผู้สูงอายุ ดังแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีนโยบายพัฒนาผู้สูงอายุโดยการสร้างคุณค่าและเสริมสร้างศักยภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถ และส่งเสริมปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาความสามารถอย่างครอบคลุมและต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์สังคมสูงอายุต่อไป

การพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต นับเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นวัยที่ต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสุขภาพ และสถานะทางสังคม อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของบริบทภายนอก เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น ดังนั้นผู้สูงอายุเองจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าว อีกทั้งทำให้มีความสามารถในการดูแลตนเองและผู้สูงอายุคนอื่น ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

เริ่มตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2558 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา และการพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และทักษะชีวิตที่จำเป็น ในขณะที่แนวคิดมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (University of the Third Age) หรือเรียกย่อว่า U3A ได้เกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยตูลุส ประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นการรับผู้สูงอายุที่เกษียณแล้วในท้องถิ่นเข้าศึกษาโดยไม่กำหนดคุณสมบัติหรือมีการทดสอบใด ๆ แนวคิดการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุได้แพร่ขยายไปยังประเทศอื่น ๆ อีกมากมาย โดยยึดหลักว่าด้วยการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุดและไม่จำกัดอายุมาเป็นตัวกำหนด U3A แต่ละแห่งมีวิสัยทัศน์ในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ สร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกด้านที่ผู้สูงอายุชอบและมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งปัจจุบันนี้ U3A ได้ขยายไปในหลายภูมิภาคทั่วโลกและมีการดำเนินการในหลายรูปแบบ (International Association of U3A, 2020)

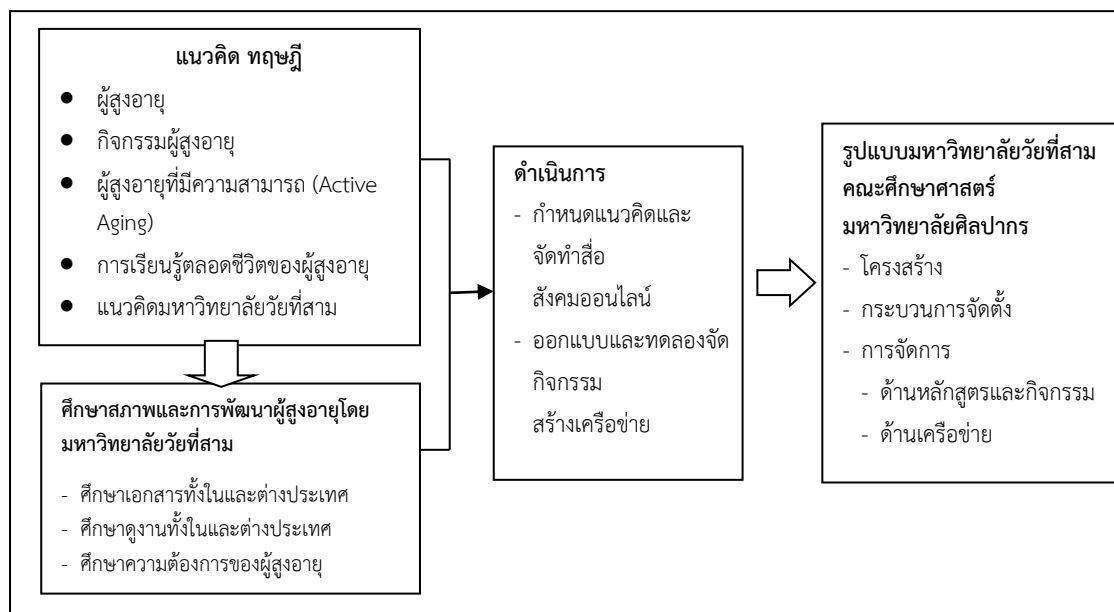
อีกประการหนึ่ง สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งความรู้สำคัญของประเทศ เป็นแกนกลางในการค้นคว้าแสวงหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ นำมาจัดระบบและต่อยอด เพื่อสนับสนุนให้สังคมสามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนไปช่วยให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำแก่สังคม โดยสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่และ

.....
อำนาจดังต่อไปนี้ 1) การจัดการศึกษา 2) การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม 3) การบริการวิชาการแก่สังคม 4) การทะนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และ 5) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายกำหนด (Government Gazette, 2019) ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาวในขณะที่จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาจึงควรปรับบทบาทและภารกิจในการจัดการเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา มีบทบาทในการศึกษาวิจัยองค์ความรู้ด้านการพัฒนาสมาชิกของสังคม ครอบคลุมถึงการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นภารกิจที่ขยายกลุ่มผู้เรียนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายเพื่อพร้อมรับสังคมสูงวัยอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนมีแนวทางในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หรือจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ตอบสนองประเด็นท้าทายในการพัฒนาผู้สูงอายุระยะยาว ร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยซึ่งดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2556 ถึงปัจจุบัน จึงเล็งเห็นว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย ทั้งนี้การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม เป็นการต่อยอดชุดโครงการวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ (Active Aging) ประกอบกับผลการวิจัยในชุดโครงการเรื่องการศึกษาแนวทางส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ (Jongwutiwes and et al., 2013) ได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศสิงคโปร์ (University of the Third Age Singapore) และได้ริเริ่มดำเนินการสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรเรื่อยมา อีกทั้งในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2560 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เชิญวิทยากรซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามในประเทศสิงคโปร์ มาบรรยายและให้คำแนะนำในการจัดตั้ง และเชิญอาจารย์มหาวิทยาลัยในออสเตรเลียที่สนใจแนวคิดมหาวิทยาลัยวัยที่สามมาร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยใช้สถาบันอุดมศึกษาเป็นฐาน ทำให้ได้กรอบแนวคิดที่ชัดเจนและนำมาสู่การปฏิบัติมากขึ้น เพื่อตอบสนองแนวคิดดังกล่าว จึงนำมาสู่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในครั้งนี้ เพื่อพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในบริบทของสังคมไทยต่อไป โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ กิจกรรมของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถของผู้สูงอายุ (Active Aging) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานและรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามทั้งในและต่างประเทศ และศึกษาความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (R1) ดำเนินการดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต

1.2 การศึกษาฐาน ประเด็นในการศึกษาฐาน ได้แก่ แนวคิดในการดำเนินงาน การบริหารและการจัดการ วิธีการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรและกิจกรรม พื้นที่ศึกษาฐานในประเทศไทยคือจังหวัดเชียงราย ในต่างประเทศ คือ สิงคโปร์และออสเตรเลีย ผู้ให้ข้อมูล คือ คณะกรรมการดำเนินงาน ตัวแทนผู้สอนและผู้เรียน หรือสมาชิก

1.3 การศึกษาความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยวัยที่สามของผู้สูงอายุ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบุคลากรเกษียณอายุที่มาร่วมงานวันสถาปนาคณะ งานเลี้ยงเกษียณอายุ หรือมาติดต่อที่คณะ และผู้สูงอายุทั่วไป จำนวน 50 คน ใช้แบบสอบถามความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากผลการศึกษาเอกสารและการศึกษาฐาน

2. การกำหนดรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามและกิจกรรมการเรียนรู้ (D1) นำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การศึกษาดูงาน และสอบถามความต้องการมาออกแบบรูปแบบการดำเนินงานและกิจกรรมการเรียนรู้

3. การทดลองดำเนินงานตามรูปแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (R2) ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปการ ในนามคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปการและทดลองจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ โดยเปิดรับสมัครผู้สูงอายุที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เดินทางมาร่วมกิจกรรมได้เอง และสามารถร่วมกิจกรรมจนเสร็จสิ้น กิจกรรมละ 30 คน ศึกษาผลการจัดกิจกรรมโดยการประเมินความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรม

3.2 การสร้างเครือข่ายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั่วประเทศ 7 พื้นที่ ได้แก่ 3.1) ภาคเหนือ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 3.2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองขาม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา 3.3) ภาคตะวันออกโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา 3.4) ภาคกลาง เขตปริมณฑล ชมรมผู้สูงอายุชุมชนทรายทอง ตำบลท่าทราย เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 3.5) ภาคกลาง กลุ่มผู้สูงอายุตำบลมาบแค อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 3.6) ภาคตะวันตก ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองเอี่ยน อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี และ 3.7)ภาคใต้ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลทุ่งตะไคร อำเภอบางขัน จังหวัดชุมพร

4. การเสนอรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (D2) โดยการสนทนากลุ่ม หาข้อสรุปจากผลการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาดูงาน และผลการทดลองดำเนินการและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นำมากำหนดรูปแบบ

การสร้างเครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือวิจัย มีทั้งหมด 5 ชิ้น ได้แก่ 1) แนวทางการศึกษาเอกสาร 2) ประเด็นการศึกษาดูงาน 3) แบบสอบถามความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยวัยที่สามของผู้สูงอายุ 4) แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) ประเด็นการสนทนากลุ่ม

โดยเครื่องมือวิจัยทุกชิ้น คณะผู้วิจัยร่วมกันพัฒนา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ผล

คณะผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล ดังนี้

1) การศึกษาเอกสารและการศึกษาดูงาน ใช้แนวทางการศึกษาเอกสาร และประเด็นการศึกษาดูงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2) การศึกษาความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ค่าความถี่ และสถิติร้อยละ

3) การเสนอรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปการ ใช้การจัดประชุมร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย และการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สูงอายุ ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศภาพการดำเนินงานและรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามทั้งในและต่างประเทศ

1.1 ผลการศึกษาเอกสาร

มหาวิทยาลัยวัยที่สามในประเทศไทย จำนวน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย และมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย สรุปได้ดังนี้

1) แนวคิดพื้นฐาน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย มีแนวคิดส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุสู่สังคมสุขภาวะ ส่วนมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2) การบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ดำเนินการโดยภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย ดำเนินการโดยเทศบาลนครเชียงราย ร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงรายจัดให้มีการเรียนการสอนแบบองค์รวม เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้พัฒนาทักษะ ศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้าน

4) กิจกรรม มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย จัดกิจกรรมในรูปแบบวิชาการ การประชุมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

5) ผู้เรียน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ผู้เรียน คือ ผู้สูงอายุและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย ผู้เรียนเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลนครเชียงราย

6) ผู้สอน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ผู้สอน คือ คณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย ผู้สอนจากมหาวิทยาลัย โรงพยาบาล และปราชญ์ชาวบ้าน

7) ค่าใช้จ่าย มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย ผู้เรียนไม่เสียค่าใช้จ่าย

8) ช่องทางติดต่อสื่อสาร มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ และเครือข่าย มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย ใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

มหาวิทยาลัยวัยที่สามในต่างประเทศ ศึกษาพบว่า ฝรั่งเศสและอังกฤษ เป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ซึ่งรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามของทั้ง 2 ประเทศมีความแตกต่างกันและถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยรูปแบบฝรั่งเศส (French Model) ได้เผยแพร่ไปในเยอรมัน เบลเยียม แคนาดา สหรัฐอเมริกา และรูปแบบอังกฤษ (English Model) เผยแพร่ไปในออสเตรเลีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ แอฟริกา สิงคโปร์ อินเดีย ไอร์แลนด์ โดยสรุปประเด็นในการศึกษาได้ดังนี้

1) แนวคิดพื้นฐาน รูปแบบฝรั่งเศสเป็นการดำเนินการโดยมหาวิทยาลัย ด้วยแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนหรือท้องถิ่น ส่วนรูปแบบอังกฤษดำเนินการโดยกลุ่มหรือองค์กรอิสระ ด้วยแนวคิด “ช่วยเหลือตนเอง” (Self-help)

2) การบริหารและการจัดการ รูปแบบฝรั่งเศส ดำเนินการโดยเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่น โดยตรง มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยดูแลมาตรฐานและร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ใช้งบประมาณจากการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยที่สังกัด ค่าสมัครสมาชิก และการบริจาคจากองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ ส่วนรูปแบบอังกฤษดำเนินการโดยชุมชน มีคณะกรรมการเป็นบุคลากรในท้องถิ่นทำงานร่วมกับอาสาสมัคร จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของสมาชิก งบประมาณได้จากค่าสมัครสมาชิกและค่าธรรมเนียมการเข้าร่วมกิจกรรมในราคาถูกรวมทั้งเงินบริจาคจากองค์กรต่าง ๆ มหาวิทยาลัยวัยที่สามในประเทศจีนและอินเดียได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุด้วย

3) การจัดการเรียนรู้ รูปแบบฝรั่งเศสมีลักษณะค่อนข้างเป็นทางการ มีระเบียบข้อบังคับเชิงสถาบัน เน้นมาตรฐานทางด้านวิชาการ ส่วนใหญ่เป็นแบบชั้นเรียน บางแห่งเป็นแบบออนไลน์ มีบุคลากรจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลัก ส่วนรูปแบบอังกฤษค่อนข้างยืดหยุ่น ออกแบบกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน บุคลากรในท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

4) หลักสูตรและกิจกรรม รูปแบบฝรั่งเศส หลักสูตรและกิจกรรมเป็นไปตามศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเชี่ยวชาญและกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการ โดยมีเนื้อหาและรูปแบบหลากหลาย มีการประชุมร่วมกันเพื่อออกแบบหลักสูตร ทั้งการเรียนในห้อง การฝึกปฏิบัติ การศึกษาต่อเนื่อง และโปรแกรมด้านสุขภาพ เนื้อหาเน้นด้านมนุษยศาสตร์และศิลปะ ส่วนในรูปแบบอังกฤษ หลักสูตรและตารางเรียนมีความยืดหยุ่น มีวิธีการสอนและรายวิชาหลากหลาย ทั้งวิชาการ ศิลปะ ทัศนกรรมและกิจกรรมทางกายภาพ ไม่มีข้อบังคับเชิงสถาบัน เช่น การสอบเข้าหรือการสอบในชั้นเรียน มีโอกาสที่จะได้อยู่ร่วมกับผู้สนใจในเรื่องเดียวกัน และได้สนุกกับการทำสิ่งใหม่ ๆ และมหาวิทยาลัยวัยที่สามแต่ละแห่งมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน

5) ผู้เรียน ทั้งสองรูปแบบ รับผู้เรียนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ที่สนใจและสมัครเป็นสมาชิก

6) ผู้สอน รูปแบบฝรั่งเศส กำหนดผู้สอนตามความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ผู้สูงอายุสนใจ ส่วนรูปแบบอังกฤษ สมาชิกเป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียน บนฐานความรู้ความเชี่ยวชาญ

7) ค่าใช้จ่าย ทั้งสองรูปแบบมีค่าใช้จ่ายในการเรียนเป็นรายหลักสูตรหรือกิจกรรม

8) ช่องทางติดต่อสื่อสาร ทั้ง 2 รูปแบบใช้วิธีการติดต่อสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ผ่านการประชุม พูดคุย และเว็บไซต์

1.2 ผลการศึกษาจากงาน จากการศึกษาจากงานมหาวิทยาลัยวัยที่สามในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้ 1) การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.1) เกิดขึ้นโดยองค์กรอิสระ เช่น มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศออสเตรเลียและประเทศสิงคโปร์ 1.2) เกิดขึ้นโดยมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย และ 1.3) เกิดขึ้นโดยหน่วยงานรัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย 2) การบริหารจัดการ มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานใน 3 รูปแบบ คือ 2.1) บริหารจัดการโดยผู้สูงอายุที่ได้รับคัดเลือกและแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการในลักษณะอาสาสมัคร ดังกรณีตัวอย่างของประเทศออสเตรเลียและสิงคโปร์ 2.2) บริหารจัดการโดยมหาวิทยาลัย ดังกรณีตัวอย่างมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย และ 2.3) บริหารจัดการโดยผู้สูงอายุร่วมกับผู้นำชุมชน หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ดังกรณีตัวอย่างมหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย 3) การบริหารงบประมาณ มี 2 แบบ คือ 3.1) แบบช่วยตนเอง (Self-help)

.....
เช่น ในออสเตรเลียและสิงคโปร์ โดยเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ และ
3.2) ใช้งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ ดังเช่น มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงราย ใช้งบประมาณของเทศบาล
นครเชียงราย และมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ประเทศไทย ใช้งบประมาณจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4) ลักษณะ
กิจกรรม เป็นไปตามความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ มีรูปแบบดังนี้ 4.1) กลุ่มสนใจที่มารวมตัวกันตาม
กิจกรรมที่สนใจ เช่นในสิงคโปร์ 4.2) หลักสูตรหรือโปรแกรมที่จัดต่อเนื่อง เช่น ในออสเตรเลีย เรียนสัปดาห์ละ
1 ครั้ง นาน 4 เดือน หรือ 1 ภาคเรียน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงรายเรียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ
3 ชั่วโมง เป็นเวลา 16 สัปดาห์ 4.3) กิจกรรมเชิงวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยวัยที่สามประเทศไทยจัดสัมมนา
วิชาการ 5) การรับสมัครสมาชิก ส่วนใหญ่รับอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป มีทั้งรับสมัครเป็นรายปีในออสเตรเลีย และ
รับสมัครรายหลักสูตรในสิงคโปร์ 6) ด้านหลักสูตรและกิจกรรม มีทั้งหลักสูตรระยะยาวและระยะสั้น ให้ผู้สูงอายุ
เลือกเรียนตามความสนใจ 7) ค่าใช้จ่าย ในการลงทะเบียนมีทั้งไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่นที่นครเชียงราย และเสีย
ค่าใช้จ่ายรายหลักสูตร/กิจกรรม เช่นในออสเตรเลียและสิงคโปร์ โดยหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ จัดตามความ
ต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุในพื้นที่ 8) ผู้สอนหรือวิทยากร ส่วนใหญ่เป็นวิทยากรอาสาสมัคร ไม่ได้รับ
ค่าตอบแทน เช่นในออสเตรเลียและสิงคโปร์ ส่วนมหาวิทยาลัยวัยที่สาม นครเชียงรายมีการจ่ายค่าตอบแทนเป็น
จำนวนเงินไม่มาก สำหรับค่าใช้จ่ายในการเดินทางและวัสดุอุปกรณ์ที่วิทยากรนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบประการหนึ่งที่สำคัญคือ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ถูกพิจารณาว่าเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมทาง
สังคมให้ผู้สูงอายุ เพื่อพบปะทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ

2. ผลการออกแบบและการทดลองจัดกิจกรรม มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 กำหนดแนวคิดและจัดทำสื่อสังคมออนไลน์

จากการศึกษาเอกสาร และการศึกษาดูงาน นำมาพัฒนาแนวคิดในการดำเนินงาน มหาวิทยาลัย
วัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ดังนี้ 1) กำหนดแนวคิดการดำเนินงาน ตั้งชื่อ ออกแบบตรา
สัญลักษณ์และให้ความหมาย กำหนดคำขวัญ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และหลักการดำเนินงาน 2) จัดทำสื่อสังคม
ออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ เพจเฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ของสมาชิก เพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ ผลการ
ดำเนินการ มีผู้เข้าร่วมในสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 3 ช่องทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.2 ออกแบบและทดลองจัดกิจกรรม โดยการสำรวจความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่
ผู้สูงอายุสนใจ นำมาออกแบบและทดลองจัดกิจกรรม จำนวน 7 กิจกรรม คือ 1) ดอกไม้บานในจานเรา (Edible
Flower) 2) โยคะหัวเราะ (Laughter Yoga) 3) พื้นฐานการวาดภาพ 4) การถ่ายภาพและตกแต่งภาพด้วย
สมาร์ทโฟน 5) ฝึกปฏิบัติถ่ายภาพและตกแต่งภาพด้วยสมาร์ทโฟน 6) ทักษะศึกษาพิพิธภัณฑ 7) Su3a BOOK
CLUB/SONG CLUB ผลการประเมินการจัดกิจกรรม โดยการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความ
พึงพอใจในระดับมากทุกกิจกรรม และมีข้อเสนอแนะให้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.3 สร้างเครือข่าย เริ่มสร้างเครือข่าย จำนวน 7 แห่งทั่วประเทศ และแนวคิดในการขยาย
เครือข่ายให้ครอบคลุมทั้งระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค มหาวิทยาลัยต่าง ๆ องค์กรและหน่วยงานที่สนใจ

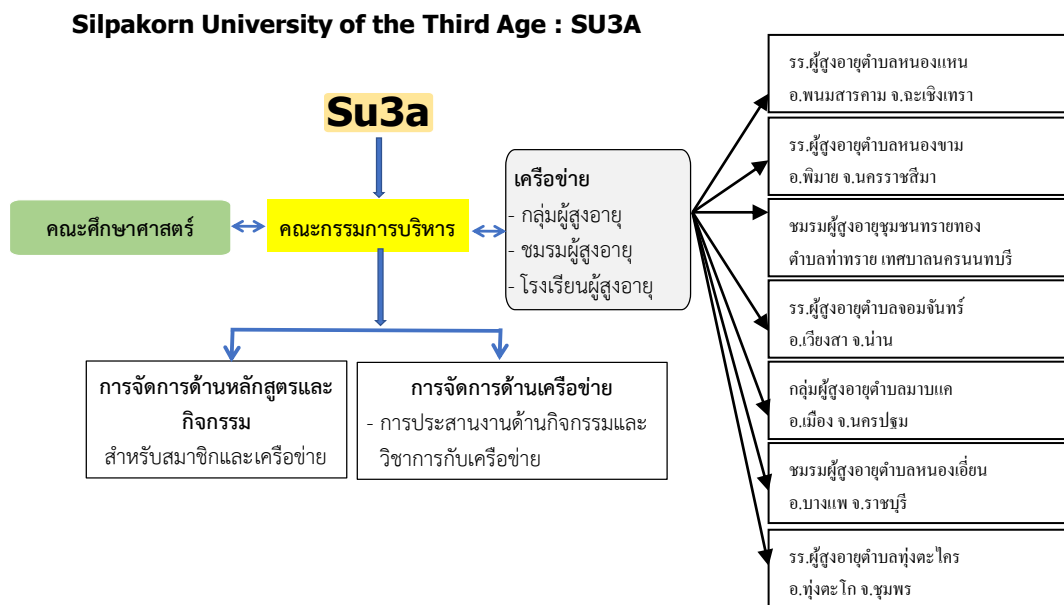

3. การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

คณะผู้วิจัยเสนอรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ดังนี้

3.1 ชื่อ ภาษาไทย มหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากร (มว๓ศ) ภาษาอังกฤษ Silpakorn University of the Third Age เรียกว่า Su3a ภายใต้แนวคิดการใช้บุคลากรวัยเกษียณจากหลากหลายคณะ และเพื่อเชื่อมโยงสู่องค์กรระดับนานาชาติ

3.2 รูปแบบ เป็นการผสมผสานระหว่างมหาวิทยาลัยวัยที่สามรูปแบบฝรั่งเศสและรูปแบบอังกฤษ ดำเนินงานในรูปแบบเครือข่าย เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) มหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากรเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 2) เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้ง 7 แห่ง เป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยมีมหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากรเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่าย มีการจัดตั้งกรรมการบริหารงาน มหาวิทยาลัยวัยที่สามศิลปากร ที่มาจากเครือข่ายและศูนย์ประสานงาน ทำหน้าที่บริหารจัดการหลักสูตรและ กิจกรรม และบริหารงานเครือข่าย มีโครงสร้างองค์กร ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงโครงสร้าง Su3a

3.3 จุดเริ่ม จากการดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถของผู้สูงอายุ” ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรม และกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 7 แห่งทั่วประเทศ นำมาสู่การเป็นเครือข่ายพันธมิตรในโครงการพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปากร

3.4 กระบวนการ การดำเนินงานในขั้นตอนการจัดตั้ง มีดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปากร ศึกษาข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน และจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปากร 2) จัดทำเว็บไซต์มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปากร (Su3a) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3) จัดทำเพจเฟซบุ๊ก Su3a Silpakorn 4) เชื่อมโยงเว็บไซต์ Su3a กับเครือข่ายเว็บไซต์ World U3A 5) รับสมัครสมาชิก Su3a โดยใช้

.....
ช่องทางอีเมล เฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ และโทรศัพท์ และเชื่อมโยงเครือข่ายของ Su3a 7 เครือข่าย
6) จัดประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการมหาวิทยาลัยวัยที่สาม 7) กำหนดระเบียบ แนวทางและแผนการดำเนินงาน
8) ดำเนินการออกแบบและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำหลักสูตร คู่มือ แผนการเรียนรู้ และร่วมกันบริหาร
จัดการ

3.5 การจัดการ รูปแบบในด้านการบริหารและจัดการ เป็นดังนี้

3.5.1 การจัดการด้านหลักสูตรและกิจกรรม

1) เนื้อหาหลักสูตร ควรจัดเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology) เช่น ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในบริบทที่เปลี่ยนแปลง การส่งเสริมอาชีพ เรื่องความรู้สำหรับผู้สูงอายุ ศิลปวัฒนธรรม นันทนาการ และเนื้อหาตามความสนใจ

2) ผู้เรียนและผู้สอน ผู้เรียน คือ ผู้สูงอายุ ผู้เกษียณ และผู้ที่เตรียมเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ผู้สอนเป็นได้ทั้งผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียน ผู้รู้ ปรมาจารย์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการสอนผู้สูงอายุ (Geragogy) เข้าใจจิตวิทยาพื้นฐานของผู้สูงอายุ และมีทักษะในการจัดการเรียน การสอนให้แก่ผู้สูงอายุ

3) ระยะเวลาของหลักสูตร มีได้ทั้งหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรระยะยาว และหลักสูตร ต่อเนื่องตามความเหมาะสมของเนื้อหาและความต้องการของผู้เรียน แผนการจัดกิจกรรมประจำปี (Year Plan) จัดปีละ 3 ภาคเรียน โดยมีช่วงปิดภาคเรียน 3 รอบ คือ เดือนเมษายน สิงหาคม และธันวาคม วันและเวลาในการ จัดกิจกรรม เป็นวันทำงานช่วงกลางสัปดาห์ เช่น วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี เริ่มจัดในช่วงสาย มีช่วงเวลาพัก รับประทานอาหารกลางวัน และจัดต่อในช่วงบ่าย ไม่เลิกกิจกรรมเย็นเกินไป

4) สิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดให้เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ เช่น 1) อาหารว่าง/เครื่องดื่ม และสถานที่รับประทานอาหารที่สะดวก มีมุมเครื่องดื่มแบบบริการตนเอง 2) สถานที่จัดกิจกรรมควรสะดวกในการเดินทาง และเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และควรประสานใช้สถานที่อื่น ๆ ในคณะศึกษาศาสตร์

3) การจัดบริการในการศึกษาดูงาน หรือการเรียนรู้นอกสถานที่

5) ค่าใช้จ่าย ดังนี้ 5.1) ค่าสมาชิก 100 บาทต่อปี 5.2) ค่าใช้จ่ายในการร่วมกิจกรรม กิจกรรมละ 100 บาท หากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์มาก กิจกรรมละ 150-200 บาท ขึ้นอยู่กับราคาวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ ทั้งนี้ หากสมัครสมาชิกรายปี มีส่วนลดร้อยละ 20 มหาวิทยาลัยวัยที่สาม จัดทำระบบบัญชีรับจ่ายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และกิจกรรมที่จัดมีทั้งที่ผู้เรียนเสียค่าใช้จ่าย และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหาร

6) การดูแลอื่น ๆ เช่น การทำประกันสำหรับผู้สูงอายุระหว่างร่วมกิจกรรม

3.5.2 การจัดการด้านเครือข่าย

- 1) ใช้พื้นที่ของเครือข่ายทั้ง 7 แห่ง เป็นพื้นที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในการทำวิจัยหรือบูรณาการการจัดการเรียนการสอนของคณะศึกษาศาสตร์
- 2) จัดให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปการและเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ
- 3) จัดให้มีการประชุมประจำปี และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 4) สมาชิกเครือข่ายร่วมกันจัดกิจกรรม หรือการให้สิทธิพิเศษแก่สมาชิกเครือข่ายอื่นในการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละเครือข่าย

โดยสรุป รูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างความเป็นสถาบันทางวิชาการ (Academic Organization) ตามแนวของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม รูปแบบฝรั่งเศส และการเป็นองค์กรช่วยตนเอง (Self-help Organization) ตามแนวของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม รูปแบบอังกฤษ ด้านผู้สอน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม ศิลปการ ควรใช้คณาจารย์และนักวิชาการของมหาวิทยาลัยศิลปากร เช่นเดียวกับของฝรั่งเศสซึ่งหลักสูตรเน้นด้านวิชาการ ในทำนองเดียวกัน ก็ใช้ผู้รู้ ชาวบ้าน และสมาชิกผู้สูงอายุเองเป็นวิทยากรตามแนวของอังกฤษซึ่งไม่เน้นวิชาการ แต่เน้นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และสนุกสนาน โดยผู้สอนเป็นอาสาสมัครไม่มีค่าตอบแทนแต่มีค่าเดินทางและค่าวัสดุในการสอน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการจัดหลักสูตร/กิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีการมอบรางวัลเพื่อประกาศเกียรติคุณกรรมกรดำเนินงานและกรรมกรบริหาร และผู้สอนจิตอาสา

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการนำแนวคิดจาก
- 2 รูปแบบ คือ รูปแบบฝรั่งเศส ที่เป็นการจัดการเรียนรู้โดยมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุ ผสมผสานกับรูปแบบอังกฤษ ซึ่งยึดความต้องการของชุมชนหรือผู้สูงอายุเป็นหลักและชุมชนดำเนินการเอง ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นศูนย์กลางและโรงเรียน ชมรม หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นเครือข่าย ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามบริบท คือ
 - กลุ่มผู้สูงอายุดำเนินการสร้างหลักสูตร กิจกรรม และดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้น
 - กลุ่มผู้สูงอายุที่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่แล้ว คณะผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษา สอดแทรกกิจกรรมและให้ข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตร
 - กลุ่มผู้เรียนผู้สูงอายุที่สลายตัวไปแล้ว ได้สนับสนุนในการประสานงานให้ผู้สูงอายุดังกล่าวได้มารวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมฟื้นคืนมาได้
 - กลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้สูงอายุอื่น มีผู้นำที่มุ่งมั่น ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ ดำเนินกิจกรรมด้วยตัวเองได้

- กลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรงเรียนอยู่แล้ว มีผู้นำและปราชญ์ชาวบ้าน แต่ยังไม่ชัดเจนในทิศทาง เมื่อได้แลกเปลี่ยนความคิดและกิจกรรม ก็สามารถพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจกรรมได้

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร การศึกษาดูงาน คณะผู้วิจัยได้นำมาศึกษาพิจารณารูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เสนอให้มีโครงสร้างการปฏิบัติงานอยู่ในคณะศึกษาศาสตร์ เนื่องจากมีจุดเริ่มจากคณาจารย์ที่ทำงานวิจัยร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ มีภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิตที่มีองค์ความรู้ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบ และการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม มีคณะกรรมการดำเนินงานที่เป็นคณาจารย์และผู้สูงอายุ จัดการด้านหลักสูตรและกิจกรรม และด้านบริหารเครือข่าย สอดคล้องกับแนวทางของมหาวิทยาลัยวัยที่สามรูปแบบฝรั่งเศส ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัย (Laslett, 1989) อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีเครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ และโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งแต่ละแห่งดำเนินการด้วยตนเอง คล้ายแนวทางของมหาวิทยาลัยวัยที่สามรูปแบบอังกฤษ (Laslett, 1989) แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยช่องทางเฟซบุ๊กและกลุ่มไลน์ มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงเป็นรูปแบบที่ผสมผสานทั้งสองแนวทางดังกล่าว โดยพิจารณาองค์ประกอบแวดล้อมตามบริบท ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้กำหนดความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ หลักสูตร วิธีการเรียนรู้ การประเมิน โดยมีบุคลากรจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ข้อเสนอแนะ และ/หรือเชื่อมต่อส่วนที่ขาดให้สมบูรณ์

2. ผลการออกแบบและทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 7 กิจกรรม ยึดหลักการให้ผู้สูงอายุมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ (Learning for Fun) และได้เรียนรู้ทักษะใหม่ นำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้แปลกใหม่ สนุกสนาน เช่น โยคะหัวเราะ ดอกไม้บานในจานเรา ถ่ายภาพในสถานที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับที่ (Lambrini, konstantinos, Christos and Areti, 2018) กล่าวว่า การออกแบบกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ดี นอกจากช่วยกำจัดความน่าเบื่อในชีวิต ยังเป็นการสร้างโอกาสให้ชีวิตได้พบสิ่งใหม่ ๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์กับเพื่อน ๆ ด้านเนื้อหา กิจกรรม ผลการสอบถามความต้องการของผู้สูงอายุสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ อาหารสุขภาพ และงานศิลปะ สอดคล้องกับแสงเดือน มุสิกรมณี (Musikunmanee, 2002) และอรุณพร พิทักษ์ (Pituk, 2010) ที่ศึกษาความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุ พบว่ามีความต้องการด้านการออกกำลังกายและด้านนันทนาการ กิจกรรมที่คณะผู้วิจัยออกแบบจึงตอบโจทย์ความต้องการและใช้หลักการดังกล่าวข้างต้น เช่น กิจกรรมโยคะหัวเราะ เป็นการออกกำลังกายที่ส่งเสริมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต กิจกรรมดอกไม้บานในจานเรา เป็นการส่งเสริมสุขภาพจากอาหาร รู้จักประเภทและสรรพคุณของดอกไม้ที่กินได้ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกดอกไม้มาประกอบอาหารและเครื่องดื่ม การถ่ายภาพและตกแต่งภาพด้วยสมาร์ทโฟน และการวาดภาพลายเส้น เป็นการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และศิลปะ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมเน้นให้ผู้สูงอายุได้ลงมือปฏิบัติ ผลที่ได้ ทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ด้วยความเพลิดเพลินใจ เป็นการปลูกจิตวิญญาณ “ความสามารถทำได้” (Active) ของผู้สูงอายุให้องอาจ

.....

ด้านผู้สอน เป็นบุคลากรของคณะศึกษาศาสตร์ที่ยังปฏิบัติงานอยู่และเกษียณอายุแล้ว และวิทยากรภายนอกที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ โดยกิจกรรมโยคะหวัระะ ใช้อาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ กิจกรรมวาดภาพลายเส้น ใช้ข้าราชการบำนาญ อดีตครูสอนศิลปะของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนกิจกรรมดอกไม้บานในจานเรา และกิจกรรมทริปชมสวน เซฟชวนชิม ใช้เกษตรกรผู้ปลูกดอกไม้และเซฟร้านอาหารผู้ใช้ดอกไม้ซึ่งคล้ายคลึงกับมหาวิทยาลัยวัยที่สามรูปแบบฝรั่งเศสที่การดำเนินงานส่วนใหญ่โดยมหาวิทยาลัย ใช้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยหรืออาจารย์เกษียณเป็นผู้สอนและดูแลการจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมซึ่งนับเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัยวัยที่สามที่ดูแลโดยมหาวิทยาลัย (Laslett, et al., 1989) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนกิจกรรมทดลองมีเพียง 7 กิจกรรม และระยะเวลาในการจัดน้อย จึงเกิดข้อจำกัดในการประสานหาผู้สอน สิ่งหนึ่งที่มหาวิทยาลัยวัยที่สามต้องการคือการมีผู้สูงอายุจิตอาสาเป็นผู้สอน ซึ่งจำนวนของจิตอาสาผู้สอนในต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ที่ใช้รูปแบบอังกฤษ คือ ผู้สูงอายุในชุมชนดำเนินการเองแบบ Self-help ก็ประสบปัญหาขาดแคลนจิตอาสาผู้สอนเช่นเดียวกัน จากการศึกษาคุณงามมหาวิทยาลัยวัยที่สามชนิดนี้ พบว่าสมาชิกเพียงร้อยละ 5.2 ที่พร้อมเป็นผู้สอนจิตอาสา (U3A Toowoomba, 2018) อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุคิดว่าตนเองไม่มีความสามารถในการสอน ซึ่งสิ่งนี้ควรหมดไปจากใจของผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้กล้าที่จะสอน ดังที่ผู้สูงอายุจากเครือข่ายที่ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนการสอนกับผู้สูงอายุชาวสิงคโปร์สะท้อนความคิดกลับมาว่า “ทุกอย่างที่สอนก็เรียนมาไม่นาน” (สอนตัดพวงมโหตรและसानปลาตะเพียนจากใบมะพร้าว) และ “ลูกหลานภูมิใจที่มีภาพเราเผยแพร่ไปทั่วโลก” (ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามสิงคโปร์) การปลูกจิตวิญญาณอาสาสมัครจึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนักและเร่งดำเนินการให้องงาม ดังคำกล่าวของ พิเตอร์ ลัสเลตต์ หนึ่งในผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามในสหราชอาณาจักรที่ว่า “เหล่าผู้สอนจะเป็นผู้เรียนด้วย และเหล่าผู้เรียนจะเป็นผู้สอนด้วย” เพื่อให้มหาวิทยาลัยวัยที่สามเป็นแหล่งให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เปิดรับผู้สูงอายุโดยไม่มีการแบ่งแยก และส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ คือ “เรียนรู้ทักษะใหม่ แบ่งปันประสบการณ์ชีวิต และหล่อเลี้ยงความสัมพันธ์ใกล้ชิด”

ด้านผู้เรียน ผลการรับสมัครสมาชิกโดยเสียค่าสมาชิก 100 บาทต่อปี และทดลองจัดกิจกรรม มีทั้งกิจกรรมที่ไม่มีค่าใช้จ่าย และมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอุปกรณ์ (ครั้งละ 100-200 บาท) สมาชิกจะได้รับส่วนลดร้อยละ 20 พบว่ามีผู้สมัครเป็นสมาชิกจำนวน 58 คน ในช่วงแรก ผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมบางส่วนยังไม่ได้สมัครสมาชิก เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับวิธีการรับสมัครทางเว็บไซต์และเพจเฟซบุ๊ก หรือการใช้สื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่ใช้วิธีโทรศัพท์สมัคร ซึ่งสถานที่จัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยวัยที่สามยังไม่มีเป็นทางการ และคณะศึกษาศาสตร์ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสำหรับการประสานงาน คณะผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยตั้งกลุ่มไลน์ ซึ่งผู้สูงอายุใช้งานได้สะดวกกว่าและให้ผู้รับสมัครและประสานการจัดกิจกรรม 1 คน พบว่าเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดต่อมาได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ (Lambrini, konstantinos, Christos and Areti, 2018) ที่พบว่ากิจกรรมยามว่างที่ผู้สูงอายุชอบ คือ สนทนากันในเรื่องง่าย ๆ อย่างไรก็ตาม ในการทดลองจัดกิจกรรมมีผู้สูงอายุเพศชายเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าเพศหญิงมาก โดยทั้ง 7 กิจกรรม มีเพศชายเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรมร้อยละ 10-22 กิจกรรมที่เข้าร่วมมากที่สุดคือวาดภาพ (ร้อยละ 22) รองลงมาคือ ฝึกปฏิบัติถ่ายภาพนอกสถานที่ (ร้อยละ 18.5) และถ่ายภาพและตกแต่งภาพด้วยสมาร์ทโฟน (ร้อยละ 15.5) จึงควรให้มีการส่งเสริมการจัด

.....

กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุชายด้วย เช่นที่พบจากการศึกษาดูงานที่ U3A North Gold Coast ในประเทศออสเตรเลีย มีกลุ่มผู้สูงอายุชายประดิษฐ์ของเล่นและเครื่องใช้ทำด้วยไม้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอูร์ปรีร์ เกิดในมงคล และ จิตติมา เวชพงศ์ (Kerdnaimongkol and Vetchapong, 2019) และจิตตรา มาคะผล และพลอยพรรณ มาคะผล (Makapol and Makapol, 2019) ในชุดโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ พบว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุชายเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุ คือ การสร้างห้องสุขาและปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้สมาชิกผู้สูงอายุที่บ้านยากจนหรืออยู่คนเดียว ซึ่งผู้สูงอายุช่วยกันรับบริจาคเงินและสิ่งของ ช่วยกันขนอุปกรณ์ก่อสร้าง ขุดดิน ก่อสร้าง มุงหลังคา โดยไม่ต้องจ้างช่าง นับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ริเริ่มจากโรงเรียนผู้สูงอายุและเชื่อมโยงไปถึงชุมชน

3. การประเมินผลการจัดกิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรม จากแนวคิดของมหาวิทยาลัยวัยที่สามในการเปิดรับผู้สูงอายุทุกคน ไม่คำนึงถึงคุณสมบัติ และไม่มีการทดสอบ (Laslett, 1989 and U3A Toowoomba, 2018) จึงนำมาใช้ในการประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ กิจกรรมแรกใช้การสอบถามความคิดเห็นด้วยคำถามปลายเปิด กิจกรรมต่อมาได้ปรับแบบสอบถามเป็นการประเมินความพึงพอใจพบว่ากิจกรรมที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด คือ โยคะหัวเราะ (ร้อยละ 95) และร้อยละ 100 พึงพอใจสูงสุดด้านความสนุกสนานผ่อนคลายของกิจกรรม เป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้สนุกสนาน สอดคล้องกับอูร์ปรีร์ เกิดในมงคล และ จิตติมา เวชพงศ์ (Kerdnaimongkol and Vetchapong, 2019) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุรู้สึกว่าการใช้ชีวิตมีความหมายเมื่อได้ร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะทำให้มีเพื่อน ไม่เหงา สนุกสนาน ผ่อนคลาย เบิกบานใจ นอกจากนี้ ยังเป็นไปตามหลักการการเรียนรู้ (3ส) ของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ ที่กำหนดไว้ คือ สนุกกับการเรียน สนุกกับการตั้งกลุ่มสนใจตามชอบ และสนุกกับการให้และรับ ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับได้ไม่เกินกิจกรรมละ 30 คน ในกิจกรรมที่จัดภายหลังคณะผู้วิจัยจึงใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางกลุ่มไลน์ของสมาชิกเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมพบว่าทุกกิจกรรมได้รับความพึงพอใจมาก และมีข้อเสนอแนะซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อมา เช่น อยากให้ลดบรรยากาศของการเป็นห้องเรียนให้น้อยลง ให้จัดทัศนศึกษาสถานที่อื่น ๆ ด้วย ควรเลิกให้ตรงเวลาอาหารเที่ยง เพราะผู้สูงอายุต้องทานยา เป็นต้น โดยสรุปพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจมากทุกกิจกรรม ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนากิจกรรมเริ่มจากการสำรวจความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ วัน/เวลาที่ผู้สูงอายุสะดวก ทำให้เนื้อหาและรูปแบบการจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการ ด้านสถานที่จัดกิจกรรม ใช้สถานที่ในคณะศึกษาศาสตร์ที่เหมาะสมกับแต่ละกิจกรรม คือ ศูนย์พิฒเนสใช้จัดกิจกรรมโยคะหัวเราะ ห้องกิจกรรมอาจารย์ใช้จัดกิจกรรมดอกไม้บานในงานเรา ฝึกวาดภาพลายเส้น ฝึกถ่ายภาพและตกแต่งด้วยสมาร์ทโฟน ส่วนกิจกรรมนอกสถานที่ มีการฝึกปฏิบัติถ่ายภาพที่ล้ง 1919 และชมพิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาห้องศึกษาสโมสร คณะศึกษาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่สามารถจัดเก็บอุปกรณ์ได้เป็นสัดส่วน และสะดวกสำหรับผู้สูงอายุเนื่องจากตั้งอยู่ชั้นล่างของอาคาร โดยทำการปรับปรุงสถานที่ให้ใช้งานสะดวก สวยงาม จัดมุมอาหารว่างและเครื่องดื่ม เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมออนไลน์ Su3a BOOK CLUB/SONG CLUB มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีการโพสต์ภาพและแนะนำหนังสือที่ตนเองอ่านน้อยมาก เฉลี่ยวันละ 1-2 ราย บางท่านโพสต์วิดีโอที่ค้นเพลงเป็นประจำ

.....
อาจเนื่องจากการเป็นการตั้งชมรมแบบออนไลน์ในหน้าเพจเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม จึงมีข้อจำกัดในการประชาสัมพันธ์ ควรสร้างเพจสำหรับ Su3a BOOK CLUB/SONG CLUB โดยเฉพาะ หรือมีแนวทางส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ส่วนเพจเฟซบุ๊ก Su3a Silpakorn มีจำนวนผู้กดถูกใจและผู้ติดตามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่นับว่ายังไม่มากนัก เพียงวันละ 1-5 ราย อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุไม่ถนัดในการใช้เฟซบุ๊กและเป็นช่วงเริ่มต้น

ทั้งนี้ ในการทดลองจัดกิจกรรมมีคณะกรรมการดำเนินงานคือคณะผู้วิจัยร่วมกันดำเนินงานในรูปแบบของอาสาสมัคร แบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน จึงเป็นไปโดยเรียบร้อย เช่นเดียวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยวัยที่สามที่ประสบความสำเร็จในประเทศสิงคโปร์และออสเตรเลีย

4. จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย มีข้ออภิปรายดังนี้

4.1 ข้อสังเกต ข้อพึงสังวร และข้อจำกัด

1) ข้อสังเกต สภาพและปัญหาผู้สูงอายุในต่างประเทศ โดยเฉพาะสังคมตะวันตก ที่เป็นพื้นฐานและเป็นที่ประจักษ์ชัดต่อสังคม ถึงพิชภัยที่มีต่อผู้สูงอายุ คือ ปัญหาความเปลี่ยวเหงา (Loneliness) ความโดดเดี่ยว (Isolation) และความไม่มีชีวิตชีวา (Inactiveness) ทำให้ขบวนการมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (U3A) เป็นที่นิยมและดำเนินการให้เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานดังกล่าว แต่ปัญหาดังกล่าวยังไม่เป็นที่ตระหนักมากนักในสังคมไทย อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุไทยเกิดและเติบโตในสังคมพุทธศาสนา มีแนวโน้มที่จะ “ยอมรับชะตากรรม” ที่เกิดขึ้น มีวัดเป็นที่พึ่งทางใจ ในการสวดมนต์ ถวายทานต่างๆ ให้จิตใจสงบสุข ทำให้สังคมไทยทั่วไปยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาพื้นฐานนี้

2) ข้อพึงสังวรณ ลูกหลานในสังคมไทยมักจะคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุของตนมากจนแทบไม่ให้อะไรด้วยตนเอง (Over Protected) เช่น ไม่ให้ออกจากบ้านโดยลูกหลานไม่ได้ไปด้วย ทำให้ผู้สูงอายุ “อยู่ในกรงทอง” “มีชีวิตรัดกุม” (Inactiveness) ต้องพึ่งพาลูกหลานตลอดไป

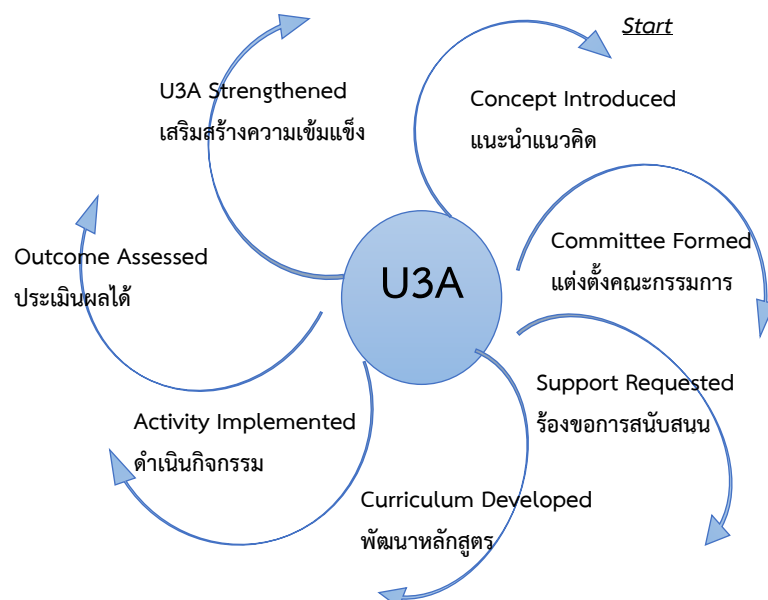
3) ข้อจำกัด การขาดความรู้ด้าน “ผู้สูงอายุวิทยา” (Gerontology) และ “การสอนผู้สูงอายุ” (Geragogy/Eldergogy) เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผู้สูงอายุไทยให้ “มีชีวิตรัดกุม” (Activeness) “พึ่งตนเอง” (Self-help) และมีความสุขด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระต่อสังคม (Happiness with No Burden to Public)

การสังเคราะห์ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (The Institute for Population and Social Research, 2017) มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า สังคมไทยทุกวันนี้มีความตื่นตัวอย่างมากในเรื่องสังคมสูงอายุ เห็นได้จากการดำเนินงานผู้สูงอายุระยะที่ผ่านมาซึ่งเป็นรากฐานที่ดีในการสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ อันเป็นหัวใจสำคัญของปณิญาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทุกฉบับ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในเรื่องการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อผู้สูงอายุ การให้โอกาสผู้สูงอายุได้พัฒนาตัวเอง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาประเทศ และการเน้นบทบาทของครอบครัวและชุมชน ยังคงเป็นประเด็นท้าทายสำหรับประเทศไทย นอกจากนี้ นโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ต้องไม่ลืมการสร้างตระหนักรู้ในการเตรียมความพร้อมของประชากรวัยทำงานในปัจจุบันที่จะกลายเป็นผู้สูงอายุต่อไปในอนาคต

4.2 ขัอสรูป

- 1) แนวทางการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ต้องวิวัฒน์ตามความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่น ดังนี้
 - 1.1) แนะนำแนวคิด (Concept Introduced) เริ่มด้วยการแนะนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้สูงอายุ กลุ่มและชมรม ด้วยแนวคิดมหาวิทยาลัยวัยที่สาม
 - 1.2) แต่งตั้งกรรมการ (Committee Formed) เมื่อแนวคิดเป็นที่ยอมรับและตัดสินใจดำเนินการ ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อเป็นหลักในการดำเนินงาน
 - 1.3) ร้องขอการสนับสนุน (Support Requested) ในระยะแรกเริ่ม คณะกรรมการควรขอรับการสนับสนุนทางวิชาการ งบประมาณวัสดุดำเนินการ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 1.4) พัฒนาหลักสูตร (Curriculum Developed) จากนั้น ให้นำปัญหาและความต้องการของสมาชิกผู้สูงอายุมาพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ ให้ครอบคลุมมิติต่างๆ
 - 1.5) ดำเนินกิจกรรม (Activity Implemented) เมื่อพร้อมแล้ว ดำเนินการตามหลักสูตรจัดการเรียนรู้ให้เป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน
 - 1.6) ประเมินผลที่ได้ (Outcome Evaluated) หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องและตอบสนองการเรียนรู้ของสมาชิกผู้สูงอายุ
 - 1.7) เสริมสร้างความเข้มแข็ง (Organization Strengthened) ในฐานะองค์กร มหาวิทยาลัยวัยที่สาม โดยคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างให้มีความมั่นคง และยังประโยชน์แก่สมาชิกผู้สูงอายุต่อไป ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แสดงกระบวนการจัดตั้งและดำเนินงานมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

- 2) การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุหรือวิชา “ผู้สูงอายุวิทยา” (Gerontology) มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้สูงอายุในการพัฒนาพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการลดภาระทางสังคมที่ต้องดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้
- 3) การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ มีหลักการสำคัญคือต้องเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอนด้วย สิ่งสำคัญคือการเรียนต้องเรียนอย่างมีความสุข ปราศจากความเครียดและความกดดัน
- 4) ศักยภาพของผู้สูงอายุยังมีอยู่ รอเพียงโอกาสที่ถูกดึงและแปรเปลี่ยนเป็นความสามารถที่แสดงออกมา
- 5) การทำงานกับผู้สูงอายุ ผู้ทำงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนผู้สูงอายุ (Geragogy) และมีความสุขกับการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ควรจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ (Gerontology) เช่น จิตวิทยาพื้นฐานของผู้สูงอายุ สภาพร่างกาย และสภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุ แก่ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไป เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมสูงวัย
- 2) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ควรจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการสอนผู้สูงอายุ (Geragogy) ให้บุคคลที่ต้องทำงานพัฒนาผู้สูงอายุมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น รู้จักวิธีการจูงใจผู้สูงอายุ รู้จักนำคุณค่าแห่งประสบการณ์ที่ผู้สูงอายุมีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ ควรมีการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย
- 5) มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ ควรมีการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์และแสดงผลงานให้เป็นที่รู้จัก
- 6) มหาวิทยาลัยวัยที่สาม คณะศึกษาศาสตร์ ควรมีการจัดการเพื่อการช่วยเหลือตนเอง เลี้ยงตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

- 1) ข้อเสนอแนะต่อคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - 1.1) คณะศึกษาศาสตร์ ควรมีการกำหนดให้มีมหาวิทยาลัยวัยที่สามในโครงสร้างองค์กร เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำงานและการประสานงาน
 - 1.2) คณะศึกษาศาสตร์ ควรระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีคณะกรรมการบริหารตามวาระ มีการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ มีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานบางส่วน
 - 1.3) หน่วยงานที่รับผิดชอบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ควรมีการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการดำเนินงาน เช่น บุคลากรประสานงาน สถานที่จัดกิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นต้น
- 2) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.1) หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุสามารถนำรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามที่คณะผู้วิจัยเสนอไปใช้ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามของตนเอง เพื่อเป็นการเผยแพร่แนวคิดและการดำเนินงานการพัฒนาผู้สูงอายุด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2) หากหน่วยงานหรือองค์กรไม่พร้อมที่จะดำเนินการเอง ควรให้การสนับสนุนหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในการนำรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สามไปใช้ในการจัดตั้ง

3) ข้อเสนอแนะต่อผู้สูงอายุ

3.1) นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3.2) นำความรู้ไปถ่ายทอดและขยายผลต่อได้

3.3) มีจิตอาสาในการช่วยงาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1) ศึกษาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

2) การมีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของสมาชิกมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

3) การพัฒนาความสามารถของสมาชิกมหาวิทยาลัยวัยที่สาม เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม

4) รูปแบบการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สำหรับมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

5) องค์ความรู้และวิธีการทำงานกับผู้สูงอายุ

References

- Government Gazette. (2019). **Higher Education Act 2019**. [Online]. Retrieved November 20, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0054.PDF.
- International Association of U3A. (2020). **The Origin and Purpose of the University of The Third Age**. [Online]. Retrieved November 20, 2020, from <http://www.aiu3a.com/origin-and-purpose/>.
- Jongwutiwes, K. and et al., (2013). **The Study of Approaches to Promote Fruitful and Happy Life of the Older People in ASEAN**. Nakhon Pathom. Silpakorn University Printinghouse. (in Thai)
- Kerdnaimongkol, U. and Vechapong, T. (2019). **Community Mobilization for Promoting Active Aging in Health Dimension**. Nakhon Pathom. Silpakorn University Printinghouse. (in Thai)
- Lambrini, K., Konstantinos, K., Christos, I. and Areti, T. (2018). “Leisure Activity in the Third Age”. **J Healthc Commun** 3(1):12
- Laslett, P. (1989). **A Fresh Map of Life: The Emergence of the Third Age**. The Open University. [Online]. Retrieved November 20, 2020, from <https://www.open.edu/openlearn/health-sports-psychology/introducing-ageing/content-section-3>.

-
- Makapol, J. and Makapol, P. (2019). **Community Mobilization for Promoting Active Aging in Security Dimension**. Nakhon Pathom. Silpakorn University Printing House. (in Thai)
- Musikummanee, S. (2002). **Activities Needs of the Elderly in Samut Prakan Province**. Master of Social Work Thesis Program in Social Welfare Project Management Graduate School Huachiew Chalermprakiet University.
- Pituk, A. (2010). “Factors Related to Participation in the Activities of the Aging in Din Daeng Aging Service Center, Bangkok Metropolis”. **Journal of Social Sciences and Humanities** 36(1): 168-185. (in Thai)
- Sajjasophon, R. (2013). “Educational Concepts for Developing Active Aging in the Elderly”. **Kasetsart Journal Social Science** 34(3): 471-490. (in Thai)
- The Institute for Population and Social Research. (2017). **Situation of Thai Elderly 2016**. Nakhon Pathom. Printery Co., Ltd. Mahidol University. (in Thai)
- U3A Toowoomba. (2018). **U3A TOOWOOMBA New Interests New Friends**. Newsletter from Visiting on August 14, 2018.
- World Health Organization. (2002). **Active Aging : A Policy Framework**. Geneva : World Health Organization.